

Yhteenveto: KANEn jäsenille järjestetty työpaja Vapaa!-Fri!- hankkeen väliraportista

1. Työpajan tarkoitus ja osallistujat

KANEn jäsenille järjestettiin perjantaina 11.3.2022 Teams-verkkotyöpaja Vapaa!-Fri! –hankkeen väliraportista. Työpajan tarkoituksena oli kertoa osallistujille Vapaa!-Fri! –hankkeen keskisistä havainnoista ja saada osallistujilta palautetta ja kehittämisehdotuksia lausunolle lähtevän raporttiluonnoksen sisällöistä. Lisäksi työpajassa haluttiin selvittää osallistujien näkemyksiä siitä, mitä hankkeessa esiin tulleita teemoja olisi tarpeen selvittää hankeen toimikauden aikana tarkemmin ja mistä näkökulmista.

Työpajaan osallistuivat seuraavat henkilöt:

Elina Varjonen ja Markus Seppelin, STM
Riitta Kittilä & Kaarina Tamminiemi, SOSTE
Petri Öhman, Suomen Venäjänkielisten Keskusjärjestö
Anne Porthén ja Marjo Salmela, Kansalaisareena
Virpi Dufva, Valli (KANEn vpj)
Rasmus ry
Niklas Wilhelmsson, Sini Lahdenperä ja Maria Wakeham-Hartonen, OM

2. Työpajan sisältö

Työpajan alussa yksikönpäällikkö Niklas Wilhelmsson taustoitti Vapaa!-Fri! –hankkeen taustaa. Tämän jälkeen Vapaa!-Fri! –hankkeen hankepäällikkö Sini Lahdenperä esitteli hankkeen väliraporttiluonnosta, joka on lähdössä maaliskuussa lausuntokierrokselle. Väliraportti kokoaa havainnot kansalaistoiminnan kentän tilanteesta. Todettiin, että hanke on saanut lisärahoitusta. Esittely piti sisällään seuraavat havainnot:

KANEn käsittelyssä väliraportin työstämisessä ajateltiin keskittyvän laajaan perspektiiviin.

Vapaaehtoistoiminnan murros on yksi suurimmista teemoista. Tähän liittyy väestön ja aktiivisten vapaaehtoisten ikääntyminen. Muita haasteita ovat mm. kaupungistuminen, jolloin maaseutukunnissa ja pienemmissä järjestöissä on pulaa vapaaehtoisista. Ajankäytön muuttuminen, lyhytaikainen osallistuminen ja neljän sektorin nousu ovat nousevia trendejä. Järjestökenttä ammattimaistuu, ja kansalaistoimintaan osallistumisen vastuut voivat pelottaa ihmisiä.

Tukea saa tällä hetkellä mm. keskusjärjestöiltä, verkostojärjestöiltä, vapaaehtoistoimintaa koordinoivilta järjestöiltä ja verkostoilta, opintokeskuksilta ja kunnilta. Tukea vapaaehtoistoiminnan koordinoimiseen kaivattaisiin kunnilta mm. talousosaamiseen, rahoitukseen, strategiseen puoleen, verkostoitumiseen, vapaaehtoisten rekrytoimiseen ja perehdyttämiseen sekä yritys yhteistyöhön. Voisiko yhdistys – ja vapaaehtoistoimintaan soveltaa yrityspuolelta metodeja, mm. keskitettyjä rahoitushakuja, koulutuksia ja sparrauksia? Verkostojärjestöjen roolista on valmistumassa selvitys.

Alustuksen jälkeen työpajassa siirryttiin käymään keskustelua seuraavista kysymyksistä:

1. Onko nykytilassa mielestäsi parantamisen varaa sen suhteen, miten kansalaisjärjestöt saavat tukea esim. toimintansa perustamiseen, toiminnan kehittämiseen ja esim. rahoitushakujen tekemiseen? Jos on, kuinka suuresta asiasta on mielestäsi kysymys ja miksi?
2. Tunnistatko, että jotkut koulutustarpeet on puolestaan katettu jo hyvin? Mitkä?
3. Tulisiko aihetta selvittää tarkemmin Vapaa!-Fri! –hankkeessa? Mistä näkökulmasta?

3. Keskustelun sisältö

Vapaaehtoistoiminnan ja yhdistystoiminnan välinen suhde

Osallistajat pitivät tärkeänä, että tätä aihetta koskeissa keskusteluissa on määritelty riittävän tarkasti kohderyhmä, jolle helpotuksia ollaan etsimässä. Esiin nostettiin mm., että yhdistystoiminta ei ole aina sama asia kuin vapaaehtoistoiminta. Erityisesti isompien järjestöjen osalta toiminta on pääasiassa ammattihenkilöiden pyörittämää. Vapaaehtoistoiminta voi toimia myös kokonaan ilman yhdistysrakennetta.

Toisaalta esiin nostettiin, että pienet yhdistykset toimivat pääosin vapaaehtoisen voimin, ja näissä tilanteissa yhdistystoiminnan tukeminen edistää suoraan myös vapaaehtoistoiminnan asemaa. Esiin tuotiin, että pienimmät vapaaehtois pohjalta toimivat yhdistykset jäävätkin niin sanotusti erilaisten tukilähteiden katveeseen. Vapaaehtoistoiminnan koulutusta esim. tarjotaan erityisesti ammattilaisille, jotka koordinoivat työkseen vapaaehtoistoimintaa. Ammattilaisia on tärkeää tukea, mutta on myös tärkeä tiedostaa, että Suomen järjestöistä iso osa on täysin vapaaehtois pohjalta toimivia yhdistyksiä. Siellä ei puhuta vapaaehtoistoiminnan johtamisesta ja koordinaatiosta, vaan enemmän yhdistyksen aktiiveista ja hallituksen jäsenistä.

Minkälaista tukea tarvitaan?

Keskustelussa todettiin, että rahoitusneuvonta on järjestöille tärkeää, ja se muodostuu monille (erityisesti pienille järjestöille) raskaaksi. Rahoitusosaaminen on järjestötoiminnassa sellaista perusosaamista, jota tarvitaan aina. Järjestöissä tapahtuu myös muutoksia, ja lisäksi tulee uusia rahoituslähteitä, ja niistä ei tiedetä. Suomessa ei ole kuitenkaan olemassa keskitettyä tahoja, joka auttaisi järjestöjä löytämään rahoitushakua tai opastamaan niiden tekemisessä. Suomessa on toisaalta olemassa paljon erilaisia tietopankkeja ja erilaista koulutusresurssia. Tukea saa mm. kattojärjestöstä, liitolta ja alueelta jne. Kokonaisuus muodostuu kuitenkin aika pirstaleiseksi. Keskustelussa esitettiin kysymys siitä, että mikä voisi olla se taho, joka voisi tukea keskitetympin järjestöjä niiden tarvitsemissa tukitarpeissa. Yrityspuolella kunnat ja kuntien elinkeino- ja kehitysyritykset tarjoavat yrityksille tukea niiden perustamiseen, toimintaan ja rahoitukseen liittyvissä kysymyksissä. Esiin myös tuotiin, että valtiovarainministeriössä käynnissä olevassa valtionavustustoiminnan uudistamishankkeessa pyritään tuomaan helpotusta järjestöille tuomalla kaikki haettavat valtionavustukset yhden verkkosivun alle. Myös hakuprosessia pyritään yhdenmukaistamaan eri hakujen osalta.

Keskustelussa tehtiin myös havainto, että vaikka Suomessa näyttäisi olevan paljon erilaisista koulutusta rahoitusosaamisen vahvistamisesta, niin olemassa ei ole ”sitä käytännön tietoa, jota yhdistyksissä tarvittaisiin oikeasti”. Tällä tarkoitettiin käytännön tukea käytännön kysymyksissä hakuvaiheessa. Sellaista hankekohtaista tietoa, kuten minkälainen rahoitus sopisi minkäkin toiminnan edistämiseen, mikä on omarahoitusosuuden määrä ja mistä se voi koostua. Esiin nostettiin, että rahalla voi ostaa myös tämän tyyppistä palvelua, mutta kaikilla ei ole siihen mahdollisuutta. Esiin tuotiin, että kun hankehakemusten tekemisestä vastaavat vapaaehtoiset, niin yleiset rahoituskoulutukset tuntuvat ajanhaaskaukselta, jos siellä todetaan vain yleisellä tasolla sellaisia asioita, joista ei ole omassa hakemuksessa hyötyä.

Ongelmalliseksi nähtiin myös kielikysymys, kun esim. kaikki viranomaisten järjestelmät ja koulutukset ovat suomeksi. Haasteeksi nähtiin myös yhteiskunnan yleiset rakenteet, jotka ovat tahattomasti syrjiviä. Edistysaskeleiksi nähtiin esimerkiksi se, että koulutuksissa, ja viranomaiselle yleisestikin voisi puhua englanniksi. Myös neuvonnan lisääminen ja erilaisten rahoitustyökalujen sivustojen rakenteiden selkeyttäminen ja koonti olisi tärkeää.

Lisäksi todettiin, että yhdistyksille tarjottavien palveluiden sisällöt ja tarjonta vaihtelevat todella paljon kuntakohtaisesti. Esiin tuotiin myös havainto, että aikaisemmin joissain kunnissa on ollut kattavammin järjestöinfoja ja rahoitusinfoja, mutta nyt kynnys on kasvanut. Lisäksi kiinnitettiin huomiota siihen, että

raha on yhdistykselle kuitenkin vain se väline toteuttaa tehtäviään ja joskus se tuen tarve on enemmänkin oman toiminnan fokuoimista ja kehittämistä. Tässä auttaisi yksityiskohtaiset sparraukset yleisten webinaarien sijasta. Lisäksi tuotiin esiin, että järjestöillä on myös paljon aktiivista toimintaa ilman rahoitusta, ja rahoituksen saaminen on voinut tuoda rajoitteita toiminnan sisältöön. Tämä liittyy rahoituksen tuoman riippuvuuden problematiikkaan.

Lisäksi keskustelussa tunnistettiin erityisesti pienissä yhdistyksissä näyttäytyvä vapaaehtoistehävien kasautumisen ilmiö: tehtävät kasautuvat yhdistysten harventuville jäsenille. Tästä huolimatta tehtäviä ei kuitenkaan osata välttämättä avata yhdistykseen mukaan tuleville uusille henkilöille. Keskustelussa tuotiinkin esiin yhtenä haasteena se, että järjestöissä ei välttämättä löydy toiminnan uudistumishalua, jota tarvittaisiin nykypäivänä.

Yhteistyö kuntien kanssa

Esiin nostettiin myös kuntien roolia tähän kysymykseen liittyen. Kansalaisareenassa on esimerkiksi selvitetty järjestöjen vapaaehtoistoiminnan koordinaattoreiden kanssa, mitkä asiat asettavat haasteita sille, että koordinaattorit voivat tukea järjestöjen vapaaehtoisia. Esiin on tullut, että järjestöillä on niin laajat tehtävät ja tavoitteet, että osa jää välttämättäkin tekemättä eikä vapaaehtoisia riitä kaikkiin tehtäviin. Tämä aiheuttaa ahdinkoa yhdistyksissä. Järjestöille olisi tärkeää pystyä käymään kunnan kanssa läpi niiden tehtävien suuntaamista ja taakanjakoa. Tähän tarvittaisiin dialogia ja aktiivista otetta kunnilta sen selvittämiseksi, missä järjestöjen tehtäviä voisi keventää ja missä järjestöt taas pystyvät vastaamaan kuntalaisten tarpeisiin paremmin kuin kunta itse. Sitä kautta olisi mahdollista myös vaikuttaa vapaaehtoistoiminnan houkuttelevuuteen. Lisäksi tunnistettiin se, että yhdistysten pitää olla tietoisia saman alueen muista yhdistyksistä, että osattaisiin löytää yhteistyökumppaneita. Tällä hetkellä näkee sitä, että ei järjestöt eivät tunne riittävän hyvin toimintakenttää.

Keskustelussa nostettiin esiin myös esiin yhdistysten keskinäiseen sparraukseen tarkoitettu Tehostamo-sähköinen alusta, jota voisi myös tarvittaessa hyödyntää tähän kokonaisuuteen liittyen.

Asian selvittämisen tarve

Keskustelussa tultiin johtopäätökseen, että työpajassa käsiteltyä aihetta voisi olla tarpeen selvittää tarkemmin. Tarkempia selvityksen aiheita voisivat olla mm. seuraavat asiat:

- Nykytilan kartoittaminen
- Minkälaista tukea tarvitaan yhdistysten rahoitusosaamisen vahvistamiseen? Minkälaista erilaista tukea eri toimijat tarvitsevat?
- Minkälaista tukea tarvitaan yhdistyksen toiminnan ja tehtävien kirkastamiseen?
- Mitä tietolähteitä ja tukilähteitä järjestöissä nykyään käytetään?
- Missä on aukkoja? Nouseeko esiin havaintoja, miten nykytilaa saisi jotenkin kehitettyä?
- Liikuntapuolesta sektorina voisi ottaa oppia: siellä on tehty paljon asioita liikemaailman tavoin, osataan tehdä asioita ammattimaisesti, osataan mm. hakea rahoituskanavia ja siellä on osaamista yritys yhteistyön saralla vapaaehtoistoiminnan tukeen liittyen
- Voisiko tuen muotona olla esim. puhelinpalvelu, josta voisi tarkistaa hakemuksen tekemisen aikana konkreettisia ja käytännön läheisiä tarpeita?
- Tarkasteltaisiin yrityksille tarjotun tukimallin soveltumista järjestöpuolelle (raportista)

4. Muita huomioita raporttiin

Keskustelussa nostettiin esiin myös muita huomioita koskien raportin sisältöjä. Ensinnäkin tuotiin esiin, että raporttiin voisi tuoda enemmän sanoitusta siitä, miksi on tärkeää tuoda yhteiskuntaa takaisin siihen suuntaan, että yhdistykset eivät tuota vain palveluja. Lisäksi voitaisiin haastaa enemmän mm. kuntia siihen,

minkälaisia osallistumisen mahdollisuuksia he tarjoavat mm. tilojen tarjoamisen kautta. Raportissa voisi olla tarpeen artikuloida myös paremmin liikuntajärjestöjen roolia.

Lisäksi kiinnitettiin huomiota siihen, että kun verkostoyhdistysten roolia selvitetään, ei lähtökohtana saisi olla verkostojen luominen verkoston itsensä vuoksi, vaan niillä tulee olla selkeät tehtävät ja roolit, jotta ne hyödyttävät niissä mukana olijoita.

Esiin nostettiin myös vapaaehtoisille tarjottavan työnohjauksen merkitys. Sitä on harvoin tarjolla, vaikka se on todella tärkeä asia. Raportista nostettiin keskeisinä havaintoina myös haasteet työttömien mahdollisuudessa osallistua vapaaehtoistoimintaan, joka on tärkeä kokonaisuus joka tulisi saada toimimaan.

5. Vapaaehtoistoimintaan liittyvien teemojen käsittely KANEssa

Lopuksi todettiin, että KANEssa jäädään seuraamaan Vapaa!-Fri! –hankkeen etenemistä. KANEn rooliin sopisi myös käydä laajemmin keskustelua vapaaehtoistoiminnan merkityksestä yhteiskunnassa. Tarvittaessa KANE voi antaa tähän aihealueeseen liittyen myös syötteitä erilaisiin prosesseihin, kuten hallitusohjelman tavoitteisiin.